

Onomastik František Pojmon

Proč autora knihy *Polná, popis dějepisný, místopisný a statistický* spojoval s mluvnickým termínem onomastika – onomatologie, naukou o vlastních jménech? Při nahlédnutí do výše jmenované publikace z roku 1897 zjistíme, že původem některých rodných jmen polenských občanů se její autor zevrubně zabýval již koncem 19. století.

V úvodní části zmiňuje, že do 13. století nebylo rodných jmen ani u šlechty užíváno a jména se měnila u jedné a téže osoby „dle hradu obydlého“; dále uvádí, že ve 14. století se již „naskytují rodná jména dědičná, i když hrad „na osobu jiného rodu v majetku přešel“. To platilo i o vlastnících Polné, kterými v uvedeném období byli Jan a Víkard z Polné, páni z Lipé, páni z Pirkštejna, páni z Poděbrad a Kunštátu, Trčkové z Lípy, páni z Valdštejna a Malé Skály, páni z Hradce a Žejdlicové ze Šenfeldu; od roku 1623 to již byli Ditrichštejnové. Pojmon dále uvádí, že u ostatního obyvatelstva užívání rodných jmen dědičně – o sto nebo dvě stě let později – zobecnělo. Ve svém pojednání však opomenul pro přímý vznik příjmení důležitý rok 1786, kdy císař Josef II. vydal „Patent o dědičné poslušnosti“, kterým nařídil, že se příjmení nesmí měnit, jak bylo dosud zvykem, ani pozměňovat. Příjmení bude dědičné a děti se budou jmenovat po otci. Citujme z výše uvedené publikace, k jakým poznatkům rodných jmen František Pojmon dospěl:

a/ ze jmen křestních

z jména Ambrož učiněno Brož odložením předpony;

z jména Filip – Filipenský;

z jména Jakub – Kuba, Kubíček, Koubek;

z jména Vavřinec – Vávra, Vavroušek;

z jména Maxmilián – Milián;

z jména Petr – Petrlík, Pešek, Pešák, Peška;

z jména Protasius – Tass, Tasso;

z jména Vít – Vítek;

z jména Havel – Havlíček, Havlena;

ze Sanctius-Sancto – dle významu Svatoň (španělsky Sancha);

ze Sigismund – Zikmund, Ziga, zdrobnělé Žižka;
Duchek – Dušek od Ducha sv.;

b/ dle vlastností tělesných neb duševních:

Pyšný – Pyška, Pokorný, Hrdý, Mastný, Slaný

c/ dle osad, odkud pochází:

Bukovský – z Bukové;

Choceňský – z Chocně;

Jičínský – z Jičína;

Losenický – z Losenice;

Měřínský – z Měřína;

Meziříčský, Medříčský – z Meziříče (Velké Meziříčí);

Přibyslavský, Přibík, Pribko – z Přibyslavi;

Rosický – z Rosic;

Sázavský – ze Sázavy;

Vepřovský – z Vepřové;

Záborský – ze Záborné;

Promberger – od města Bydhošť (Bromberg v Poznaňsku);

d/ ode dnů v týdnu:

Pátek, Sobota (zdrobněle Sobotka), Nedělka;

e/ od ročních časů:

Jaroš – od jara, Zima;

f/ od jmen ptáků:

Čížek, Čermák, Pelikán, Sýkora, Špaček, Vrabec, Sojka;

g/ od řemesel:

Kolář, Kovář, Krejčí, Švec, Ševčík, Bečvář (Fassbinder), Bednář (Weisbinder), Perkmann (tj. Bergmann, horník);

Pittner = Bittner tj. zvací, zváč (Einlander);

h/ od časoslov, tj. vyjádření slovesem ve tvaru přičestí minulého činného:

Běhal, Dočecal, Dočkal, Dostál, Doležal, Doležálek, Pospíchal, Sadil (sadiť), Lachenbauer (Lache = louže, kalužina); Zavadil, Zatřepálek atd.

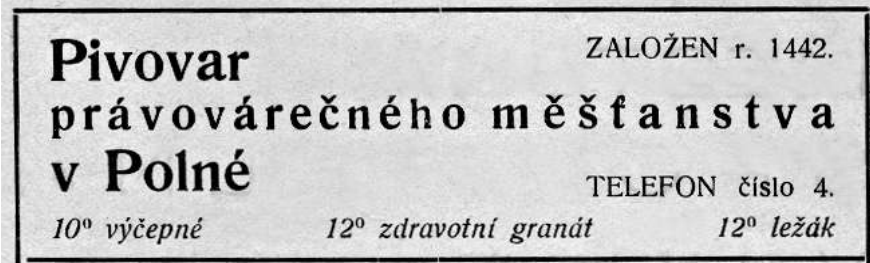
Se shodným nebo obdobným členěním se setkáváme v odborné literatuře i v současnosti.

Závěrem dodejme, že po skončení druhé světové války se v poválečné euforii a odporu ke všemu německému rozhodli někteří polenští občané změnit svá rodná jména pocházející z německého jazyka. Pánové Neubauer na Horský, Frühbauer na Dvorský, jiný Neubauer na Jánský. Proč si zvolili tato nová jména, se dnes od nich nedozvíme – snad kromě pana Frühbauera, jehož jméno lze z němčiny přeložit jako svobodný sedlák – dvořák, od kterého ke Dvorskému není daleko. Výše citovaný patent císaře Josefa II. jim již v jejich svobodné volbě nového příjmení v roce 1945 nebránil. V současnosti se zájemce o změnu příjmení může se svojí žádostí obrátit na matriku příslušné obce. Příjmení kopírující cizí slova nebyla v Polné, při nahlédnutí do seznamu majitelů 570 domů na počátku minulého století, početně zastoupena; není tomu tak ani v současnosti. Polná byla vždy osídlena, až na výjimky, českými občany, i když některá jména měla původ v německém jazyce.

Filip Vrána

Pivovarnictví v Polné u Jihlavy – spory o vodu

Voda je jednou ze základních surovin pro výrobu piva. Podle kvality vody také velice často rozlišujeme kvalitu pěnivého moku. Pivovary stávaly vedle řek, potoků či rybníků, tak aby mohly z těchto přirozených zdrojů vodu pro své účely čerpat.

Pivovar ZALOŽEN r. 1442.
právovárečného měšťanstva
v Polné TELEFON číslo 4.
10° výčepné *12° zdravotní granát* *12° ležák*

Reklama městského pivovaru z období první republiky

Z historie pivovarnictví však známe řadu případů, kdy docházelo ke sporům o tuto klíčovou surovinu. To se týká především měst a městeček. Stáli pivovar například uprostřed náměstí, čerpal vodu, podobně jako většina měšťanů, z obecní kašny. Příkladem může být městečko Olešnice na Moravě. Zpráva z konce 60. let 19. století jasně uvádí, že voda byla vedena železnými trubkami z kašny na náměstí. Z předešlé doby, konkrétně roku 1823, pak máme informaci, že za dovoz vody se platilo „Václavovi Šídlovi 21 zlatých“. Odkud vodu dovážel, není známo.

Podobná situace panovala i v Polné na Jihlavsku, kde se ve 20. letech 20. století rozhořel spor mezi městem a Měšťanským pivovarem. Pře nabyta nevidaných rozměrů a skončila až u Nejvyššího správního soudu, který tehdy sídlil v Praze a jehož předsedou byl pozdější protektorátní prezident JUDr. Emil Hácha.

Příčina sporu byla jednoduchá – vody byl nedostatek. Pivovar využíval vlastní studnu, její kapacita však nemohla dostačovat výstavu.¹⁾ Z tohoto důvodu právozářečníci odebírali i vodu městskou. Tyto dodávky však musely být několikrát zastaveny. Poprvé se tak stalo v létě 1922, kdy byl pivovar opětovně vyzván, aby si zřídil vlastní přípojku vody. V červnu se situace na výzvu obyvatel opakovala.

Pře se neuklidnila ani v následujících letech. V říjnu 1924 se ve zprávě Okresní politické správy v Německém Brodě píše, že voda v Polné často až 4 dny neteče, a to dokonce i ve jmenovaném roce, kdy bylo dostatek dešťů, a kraj netrpěl suchem. List dále zdůrazňuje, že vodovod neslouží pouze občanům, ale zásobuje i průmyslové podniky, zejména městský pivovar. *„Obyvatelstvo má se v situaci velice trapně, neboť po zařízení vodovodu byly veškeré studně a pumpy v městě, kde beztoho voda zdravotně závadná byla, zrušeny a zasypány a obyvatelstvo neví, kde má vodu načerpat,“*²⁾ uvádí se v listu.

Spor dále eskaloval a pivovar v srpnu 1925 přešel do útoku. *„Zajisté nejrýchleji vzrůstá město, když získá průmyslové podniky a tím umožní zaměstnání velkého počtu dělnictva a zvýšení poplatní síly obyvatelstva. „Vzpomínejte si na Zlín a na Baťu.“ A co vyžadují průmyslové podniky v první řadě? Dráhu, elektrickou sílu, vodu a možnost kanalisace. Vše to bude město Polná mít až na užitkovou vodu,“*³⁾ uvádí se v suplice pivovarské.

Stylizovaná litografie Měšťanského pivovaru v Polné, zhotovená v Lipsku za účelem propagace na Hospodářské výstavě v roce 1886 v Kutné Hoře

Ponechme stranou fakt, že ne vše se z těchto vizí vyplnilo a zaměříme se na vodu. Pivovar požadoval obnovení jednoho z rybníků (Zimova),⁴ od něj pak měla vést voda ke stávajícímu vodovodu za předpokladu většího tlaku. Hráz Zimova rybníku měla být zajištěna proutím, aby se odstranily následky poškození hráze při kladení vodovodu. Ve stávající kašně mělo dojít k omezení volných výtoků vody. Nově získaná voda měla být přesně rozdělena mezi jednotlivé průmyslové podniky ve městě (jatká, elektrárna). V posledním bodě byl vyjádřen záměr podpory domovních přípojek užitkové vody, kterými se měl odstranit nedostatek vody pitné. Pivovar chtěl těmito kroky docílit možnosti vystavovat 8 tisíc hl piva ročně.

Spor se smírně vyřešit nedařilo, což se velice dotýkalo právě Měšťanského pivovaru, vždyť koncem roku 1925 se dokonce mluvilo o jeho možném prodeji. V té době již celou situaci řešila Okresní politická správa v Německém Brodě. Město argumentovalo faktem, že stávající vodovod na

Zaměstnanci pivovaru, foto z roku 1925

pitnou vodu vystavěný v roce 1906 byl osvobozen od daní s tím, že voda nebude dodávána průmyslovým podnikům. Zároveň bylo uvedeno, že vody je nedostatek a nevystačuje ani potřebám obyvatelstva. Pro průmyslové podniky byl určen druhý vodovod z Varhánkova rybníku. Z něj voda omezována nebyla, ovšem *„bud' poruchou v potrubí neb následkem malého tlaku vody nepřitékalo do hlavní kašny vody takové množství, aby stačila pro všechny... podniky města.“*⁵ Pivovaru pak město navrhovalo zřízení vlastního vodovodu z blízké louky.

Spor byl v roce 1926 vyřešen ve prospěch města a stížnost právovárečnicků byla zamítnuta. Okresní politická správa v Německém Brodě jasně konstatuje, že obec je povinna opatřit pouze vodu určenou k pití, mytí, vaření, napájení a jiným hospodářským účelům, ovšem výlučně pro potřeby obyvatelstva, tedy nikoliv soukromého průmyslového podniku. Podobně v červnu 1926 nevyhověla následnému dovolání právovárečnicků Zemská politická správa v Praze. V tomto nálezu se mj. uvádí, že *„není vůbec žádného zákonného ustanovení veřejnoprávního, dle něhož by průmyslový podnik pro sebe mohl žádati z obecního vodovodu vodu.“* Z nálezu dále vyplývá, že pivovar v té době navrhl městu příspěvek 50 tisíc

korun k přestavbě obecního vodovodu. Zemská politická správa se však tímto návrhem ani požadavkem na místní šetření podrobněji nezabývala. Další odvolání pivovaru ještě téhož roku, a to 7. října, zamítlo Ministerstvo zemědělství. Je zajímavé, jak rychle uvedené instituce rozhodovaly, dnes by podobné spory patrně trvaly roky...

Poslední cestou k odvolání, která pivovarníkům zůstala, byl Nejvyšší správní soud. Soud v dané věci vedl ústní líčení 20. června 1928, kterého se za pivovar účastnil i předseda správní rady Karel Vítek. Rozhodnutí z téhož dne však bylo zamítavé jako všechny předchozí. Soud jen konstatoval, že všechny oslovené instituce neřešily předloženou otázku meritorně, protože k tomu nebyly příslušné. „*Jestli-že ... úřady vodoprávní nebyly příslušny, aby o podání právovárečného měšťanstva... vydaly věcné rozhodnutí, pak nebyly povolány, ani k pokusu vyřídití spornou záležitost cestou smírnou,*“⁶ uvádí se v rozsudku Nejvyššího správního soudu. V závěru rozsudku se pak konstatuje, že „*soud neměl důvodu řešiti otázku, zda-li právovárečné měšťanstvo může dodatečně uplatňovati své námitky proti zřízení městského vodovodu, zejména, když stížnost sama uvádí, že právovárečné měšťanstvo proti zřízení vodovodu v r. 1909 nic nenamítalo a nemělo ani příčiny něco namítati,*“ konstatoval soud.

Paradoxem je, že spory o vodu byly v Polné uzavřeny v době, když již nebyly natolik aktuální. Tíživou vodní situaci totiž vyřešila v roce 1927 fúze Měšťanského pivovaru s Kateřinovským majitele Jindřicha Volence (dříve zámeckým), který měl vody dostatek.

Poznámky:

1 Šup, M.; Prchal, J. *Polenské pivovary, hospody a hospůdky*. Polná 2004, s. 16.

2 Moravský zemský archiv v Brně – Státní okresní archiv Jihlava, Archiv města Polná, i. č. 1184 – Právovárečné měšťanstvo – měšťanský pivovar, stavební plány 1894–1940.

3 tamtéž

4 většina z rybníků byla totiž dříve vypuštěna a proměněna v louky

5 tamtéž

6 tamtéž

Použité snímky pocházejí z archivu Klubu Za historickou Polnou.

Milan Šup

Josef Kuhn – 100 let od narození

V letošním roce si připomínáme 100 let od narození význačného polenského rodáka Josefa Kuhna (1911–1984), varhanního virtuosa světového jména, profesora pražské konzervatoře, hudebního skladatele, který během své kariéry koncertoval v mnoha městech Evropy, Asie, Ameriky, Afriky. V Egyptě byl jmenován koncertním mistrem největšího koncertního sálu na území Afriky a šest let vykonával funkci ředitele konzervatoře v Káhiře. Vynikal zejména v improvizaci. Složil okolo šedesáti opusů, skladeb písňových, sborových, instrumentálních a orchestrálních.

Město na jeho památku pojmenovalo koncertní sál v Základní umělecké škole na zámku v Polné – Kuhnova síň.

Pamětníci si ho dobře i po letech vybaví jako skromného, pohledného muže, který byl v polovině minulého století idolem mnoha polenských žen a dívek a při pobytu ve městě si od jara do podzimu – až do pozdního věku – chodil zaplavat v rybníku Zimák. Zemřel ve věku 73 let a je pohřben v hrobě svých předků na hřbitově sv. Barbory v Polné.

O Kuhnově uměleckém působení bylo obšírněji pojednáno zejména v Polenském zpravodaji č. 6/1991 a v publikacích Jana Prchala vydaných nakladatelstvím Linda – *Biografickém slovníku Polenska* z roku 2002 a v knize *Polná* z roku 2010.

.....

Milan Šup

K počátkům rozhlasu v Polné

V minulém čísle *Polenska* bylo pojednáno o počátcích rozhlasu v Polné, které nezůstalo bez odezvy. Následně jsem dostal k nahlédnutí významný dokument k uvedenému tématu. Zachovalý originál „Koncese na zřízení, udržování a provozování radiofonní stanice“ pro pana Vojtěcha Valcháře, okresního tajemníka v Polné, Husovo náměstí č. 35/I. Zřízení přijímací radiofonní stanice bylo povoleno dnem 6. prosince 1926, které pro výše uvedeného koncesionáře vystavil na předtištěném tiskopisu (773 č. II/1926) „jménem ministerstva pošt a telegrafů“ jako úředník vyhotovující koncesi podepsaný Gustav Putterlík, vrchní poštministr. V záhlaví tiskopisu opatřeného kolkem je uveden Poštovní úřad v Polné na Českomoravské vysočině a číslo 22. Jde zřejmě o pořadové číslo koncese, a z toho můžeme dovodit, že před 85 lety (v roce 1926) bylo v Polné pouze 22 rádií – rozhlasových přijímačů. Podle data pořízení rádia to mohl být, v té době neobvyklý, vánoční dárek pro Valchářovu rodinu.

Rozhlasový přijímač pro Vojtěcha Valcháře se, podle údaje o trvalém přestěhování koncesionáře, rozloučil s Polnou 15. května 1929, o čemž svědčí razítko Č. S. P. v Německém Brodě a podpis tamějšího náměstka přednosta Jana Mrázka. V tomto roce bylo již ve městě podstatně více majitelů rádií a koncesionářů. S okresním tajemníkem Vojtěchem Valchářem, obrazně řečeno, zaniklo ke dni 1. prosinci 1928 na základě zákona č. 125/1927 Sb. Okresní zastupitelstvo v Polné a veškeré materiály byly převedeny do Německého Brodu k tamějšímu okresnímu úřadu, kam přešel i výše uvedený koncesionář Vojtěch Valchář.

Koncese platila za podmínek vytištěných na druhé straně výše uvedeného tiskopisu, a to pokud bude placen rozhlasový poplatek, který musel být placen nejméně 3 měsíce. Výše měsíčního poplatku činila v roce 1926 10 Kč. Měsíční poplatky vybíral a stvrzenky vydával dodávací poštovní úřad, jemuž bylo nutno oznámiti každou změnu bytu a s tím, že „Stvrzenky dlužno pečlivě uschovati.“

Za jakých podmínek tehdy rozhlasová koncese platila? Pro zajímavost je otiskujeme v plném znění. Vyplývá z nich, že tehdejší orgány státní správy provozování přijímacích radiofonních stanic vydanými předpisy řádně ošetřily. Bezprostředně po zahájení rozhlasového vysílání v tehdejší Čkoslovensku byl zřejmě doplněn v roce 1923 zákon o telegrafech pod č. 60/1923 Sb. zákonů a nařízení o povinnosti koncesionáře zachovávat telegrafní tajemství. V čase dnešních mobilních telefonů opět aktuální problém.

Podmínky:

1. Tato koncese je nepřevoditelná.
2. Stanice musí býti zřízena, zapojena a provozována tak, aby vlastními kmity nerušila provoz stanic okolních.
3. Koncese může být kdykoli bez udání důvodu odvolána.
4. Zanikne-li koncese, je koncesionář povinen listinu ihned vrátit poštovnímu úřadu, jemuž naposled platil rozhlasový poplatek.
5. Koncesionář je zavázán zachovávat telegrafní tajemství (§§ 15 – 17 zákona o telegrafech, č. 60/1923 Sb. z. a n.). Náhodou zaslechnuté radiotelegramy a radiofonní hovory státní a soukromé nesmějí se znamenati, nikomu oznámiti, ani jich koncesionář užívati pro vlastní potřebu. Také není dovoleno zapnout do přijímací stanice zapisovací stroj.
6. Opatřiti si povolení majitele domu a příslušných úřadů ke zřízení vnější antény a potřebných přívodů je věcí koncesionářovou. Při zřizování vnější antény je nutno řídit se platnými předpisy pro výstavbu a používání antén.

Poštovní úřad

Polná na Chybu

Číslo 22

Koncese

na zřízení, udržování a provozování
přijímací radiofonní stanice

pro pana *Vojtěcha Valcháře,*

občanského inženýra

Polná

ulice Husova nám.

č. 35 1/2

Plati za podmínek uvedených na druhé straně, pokud bude placen rozhlasový poplatek. Rozhlasový poplatek se musí platit nejméně po 3 měsíce.

Poplatek za měsíc *10 Kč* 1926 *10 Kč*
je zaplacen.

Další měsíční poplatky bude vybírati a stvrzenky vydávati dohlávací poštovní úřad, jemuž nutno ihned oznámiti každou změnu bytu.

Stvrzenky slušně pečlivě uschováti.

v Polně

dne *6. 11.*

1926

Jménem ministerstva pošt a telegrafů:

Město a okresní zastávk.

Jan Růžička
předseda ústřední vyšetřovacího komitatu
radiofonní stanic.

7. Koncesionář je povinen umožnit kontrolnímu orgánu poštovní a telegrafní správy, legitimuje-li se, přístup ku přijímací stanici a její prohlídku.

Závěrem slova herce Ludřka Munzara, který považuje rozhlas za svoji srdeční záležitost. Na počátky rádia vzpomíná slovy: „*Rádio mě fascinovalo. Nikde nic, jen linoucí se zvuk a plamínky od kamen. Protože nebyla televize, lidé se večer scházeli u rádia. My jsme se scházeli u pana krejčího z naší ulice.*“¹

Poznámky:

1) Jandová, Lucie: *Proč Luděk Munzar miluje rozhlas*. Magazín Práva, 9. 4. 2011.

.....
Jaroslav Havlíček

Zpráva o znovuobjevování archiválií o dolování na „horách přibyslavských“

O tom, že systematické pátrání, trpělivost a vůle nenechat se odradit jednotlivými neúspěchy přináší své ovoce, se již přesvědčil mnohý badatel v jakékoli oblasti zájmu. Obdobně i autor tohoto článku.

V počátcích jeho zájmu o montánní dějiny Stříbrných Hor a Utína, obcí nacházejících se na březích řeky Sázavy, mu byly k dispozici pouze tři podstatné práce, které se týkají hornictví ve zmíněné oblasti. Některé dílčí údaje v těchto pracích si však po podrobném studiu a porovnání odporují a především se mezi nimi nachází mnoho bílých míst.

Bohužel, pro 13. až 15. století se již nové přímé anebo nepřímé zprávy o těžbě stříbrnosných rud v dané oblasti dohledat nepodaří. Jiná situace panuje ovšem ve stoletích následujících, zejména u století šestnáctého, se v posledních letech podařilo pokročit mílovými kroky.

Na základě vybraných údajů z „Kroniky přibyslavské“ od Dr. Františka Půži¹ a článku Lubomíra Nemeškala „Zásobování kutnohorské mincovny stříbrem v letech 1543–1561“² se v okresním archivu Kutná Hora daří, v takzvaných „Verkových registrech“, dohledávat originální údaje o prodeji stříbra z „hor přibyslavských“ ke zmincování. Z původních záznamů lze vyčíst, kdo drahý kov do mincovny dovezl, v jakém množství a také jaké mince byly z dodaného stříbra vyraženy. Dále byl v roce 2010 vypátrán v archivu v Jindřichově Hradci unikátní soubor archiválií z let 1585–1599, ve kterém jsou zachovány týdenní záznamy o nákupech a platbách za jednotlivé komodity, vyjmenování zaměstnanci dolů a hutí a dodavatelé různých surovin pro potřeby provozu dolů a stříbrných hutí. U století sedmnáctého je podle soudobých znalostí archiválií důležitým zdrojem Moravský Zemský archiv v Brně, kdy na základě přefotografování jednotlivých archiválií panem Štefánkem ze Starého Ranska je tento pramen k dispozici pro podrobnější studium.

Autorovi se také podařilo obstarat některé zprávy z České geologické služby – Geofond Praha z meziválečného období.

Z jedné strany je úžasné, že se daří dohledávat nové a neznámé zápisy, a vyplňovat tak bílá místa historie dolování stříbrnosných rud, ale na straně druhé tato skutečnost naráží na jeden těžko řešitelný problém, který se týká převážně amatérských badatelů. Pro 16. století jsou záznamy vedeny střídavě v němčině a staročeštině, pro 17. – 18. století v němčině a v meziválečném období je tomu obdobně.

Zde je problém při přepisování a následném překládání. Některé řádky jsou čitelné, jiné jsou napsány nečitelně nebo jsou vedeny ve zkratkách či poškozeny vlivem stáří a v mnoha případech nelze pro zapsaný odborný text nalézt správný současný význam slov. Autor je tak velmi vděčný za vstřícný přístup kolegů z archivu Havlíčkův Brod, Muzea Vysočiny v Jihlavě a zejména našeho nejlepšího odborníka v oblasti

montanistiky Dr. Ladislava Jangla za jednotlivé přepisy a překlady archiválií, které nám nyní dávají dohromady podrobný obraz o stříbrno-rudném dolování na „horách přibyslavských“.

V současné době je přepsána a přeložena zpráva o stavu dolů z roku 1553, vyúčtování příjmů a výdajů dolů a hutí z roku 1590 a legenda mapy J. Fischera z roku 1773, které čekají na podrobnější analýzu a zpracování v kontextu historie polensko-přibyslavského panství a i království Českého.

Poznámky:

1) Půža, František: *Kronika přibyslavská*. Přibyslav, 1914.

2) Nemeškal, Lubomír: *Zásobování kutnohorské mincovny stříbrem v letech 1543–1561*. Studie z dějin hornictví, roč. 19, Praha, 1987.

Marta Vomelová

Co přinesly čtyři roky samostatnosti Městského muzea Polná?

Městské muzeum má za sebou první čtyři roky své nově nabyté samostatnosti.

Čtyři roky trvá například jedno řádné volební období a po jeho ukončení nastává vždy čas hodnotit dosažené úspěchy, rekapitulaci si tedy jistě zaslouží i uplynulé čtyři "samostatné" roky v polenském muzeu.

Založení muzea v Polné je historicky spojováno s Národopisnou výstavou Československou, konanou v Praze v roce 1895.

V této době byl také položen základ současného sbírkového fondu, jehož hlavním zdrojem byly sběratelské aktivity našich předků, kteří přinášeli do muzea předměty dokumentující řemeslnou dovednost i estetické cítění svých tvůrců.

Správa a ochrana sbírkového fondu je i v dnešní době hlavní a zákonem uloženou povinností muzea, kterou je nutno vnímat jako nedílnou a nezbytnou součást péče o kulturní a architektonické dědictví naší země.

Od roku 2006 se sbírkový fond muzea značně rozrostl, v současné době muzeum spravuje cca 100 tisíc sbírkových předmětů. Výrazných změn doznaly rovněž prohlídkové trasy. Expozice Hrad II byla obohacena nově restaurovaným barokním, empírovým a biedermeierovým nábytkem, síň řemesel byla doplněna ukázkami výroby modrotisků zhotovenými z historických matric a zcela nově bylo zpřístupněno 2. patro hradu (trasa Hrad III), kde je krátce představena historie muzea a hradní budovy spolu s obnovenou expozicí významných polenských rodáků. K výročí konce 1. světové války a vzniku republiky byla v roce 2008 otevřena expozice s rekonstruovaným legionářským vagonem. Začalo se rovněž pracovat na otevření nových prostor trasy Hrad I za lapidáriem.

Pro zámeckou expozici hodin se podařilo zrekonstruovat a zprovoznit několik významných hracích strojů včetně unikátního orchestrionu. Zámecká expozice byla ve vstupu doplněna volně přístupnou výstavou o křesťanských a židovských památkách v Polné, vystavení se tak dostalo gotické plastice sv. Kateřiny a restaurované synagogální oponě.

Krátkodobé výstavy probíhaly v letech 2007–2008 ve třech výstavních prostorách, po otevření trasy Hrad III pak od roku 2009 ve dvou sálech. Celkem proběhlo v těchto čtyřech letech 31 výstav z oblasti výtvarného umění, řemesel, prací místních umělců a řemeslníků.

Každoročně je pracovníky muzea připravována celosezónní výstava k významnému výročí (300 let vysvěcení kostela Nanebevzetí Panny Marie, 65. výročí ukončení 2. světové války...); kromě těchto výstav byly realizovány výstavy nových přírůstků z darů příznivců muzea a výstavy restaurovaných sbírkových předmětů – praporu Národní stráže v Polné z roku 1848, hrobové výbavy Žejdliců ze Šenfeldu z počátku 17. století aj.

Ve spolupráci s nakladatelstvím Linda, výrobci řemeslného zboží a Infocentrem Polná byl rozšířen doplňkový prodej v pokladně muzea ke spokojenosti návštěvníků. Návštěvnický úspěšné byly také doprovodné akce – listopadové trhy v muzeu či letní noční prohlídky realizované ve spolupráci se sdružením Ad Infinitum.

Od roku 2009 je po téměř 50 letech veřejnosti opět přístupná odborná muzejní knihovna.

Správou sbírek však nelze chápat pouze jejich prezentaci, ale především

péči o jejich zachování pro další generace.

Udržení sbírkových předmětů v dobrém stavu zajišťuje polenské muzeum jednak vlastní konzervací v případě drobných oprav a jednodušších postupů, jednak dodavatelským způsobem. V uplynulých čtyřech letech byly vlastními silami konzervovány zejména předměty v expozicích lékárny, řemesel a Staré školy. Dodavatelsky bylo zajištěno restaurování nábytku postupně doplňovaného do expozic (celkem se jednalo o 13 kusů historického nábytku, což obnáší práce v hodnotě cca 82.000,- Kč, z toho bylo 9000,- Kč hrazeno ze sponzorského daru Spolku polenského muzea). Náročné restaurování bylo provedeno u nejcennějších historických sbírek. V roce **2008** byla restaurována synagogální opona a lambrekýn, z nákladu 62.000,- Kč bylo 56.000,- uhrazeno Nadací na záchranu židovských památek při Židovském muzeu v Praze. Téhož roku proběhlo restaurování Praporu Národní gardy z roku 1848, z nákladu 95.800,- Kč uhradil Fond Vysočiny krajského úřadu z programu Klenotnice Vysočiny 57.400,- Kč. V roce **2009** se podařilo restaurovat soubor textilií a usňových částí oděvů z hrobového inventáře Žejdliců ze Šenfeldu, z celkové částky 101.950,- Kč bylo 51.000,- uhrazeno z grantového programu ISO Ministerstva kultury ČR. Všechny restaurované předměty byly v uplynulém období prezentovány veřejnosti, ať již jako součást stálých expozic, či na krátkodobých výstavách.

Od roku 1988 do roku 2007 byly v muzeu restaurovány pouze cínové rakve a šperky z hrobky Žejdliců ze Šenfeldu, kdy úhradu za restaurování zaplatilo Ministerstvo kultury ČR a soukromý sponzor. Jak dokládá předchozí odstavec, v krátké etapě samostatnosti polenského muzea byly restaurátorské práce výrazně znásobeny.

Prezentace sbírkových předmětů a zajištění jejich fyzického stavu nelze oddělit od samotné správy sbírek, která je v posledních letech z velké části prováděna elektronicky. Výpočetní technika a digitalizační nástroje se tak staly v posledních letech neopominutelnou součástí i muzejní práce, umožňující novou úroveň archivace a “virtuální” správu sbírkových předmětů.

Díky provozním příspěvkům z rozpočtu Města Polná, které je od 1. 1. 2007 zřizovatelem polenského muzea, výnosům ze vstupného a grantových

programů bylo muzeum vybaveno řadou technických prostředků. Původní dva zastaralé počítače byly v průběhu let nahrazeny sedmi novými, přičemž tři z nich včetně jedné tiskárny obdrželo muzeum darem od místních podnikatelů. Nemale úsilí i finanční náklady byly spotřebovány na obnovu zásadně poškozené databáze sbírkových předmětů a příslušného software. Díky spolupráci vedení města, pracovníků Moravského zemského muzea v Brně a technické podpoře Ing. Lubomíra Kerepeckého se podařilo všechny tyto “startovací” problémy překlenout.

V dalších letech bylo zakoupeno multifunkční zařízení zajišťující funkci tiskárny i kopírky, digitální fotoaparát a pořízen byl rovněž digitální scanner coby nezastupitelný nástroj pro digitalizaci dvourozměrných sbírkových předmětů.

Počítače muzea byly vybaveny aktuálním softwarem a připojeny k internetové síti. Díky sponzorskému dodání byla v loňském roce spuštěna pilotní verze webových stránek, které zprostředkovávají návštěvníkům kromě provozních informací i aktuální informace o dění v muzeu.

Novými přístroji na monitorování vlhkosti a teploty, provádějícími automatický elektronický záznam, byly vybaveny expozice a depozitáře. Zakoupeny byly rovněž čtyři odvlhčovače, které v kritických prostorách, kde byl problém zajistit příslušnou vlhkost vzduchu a zamezit vzniku plísní, udržují stálé klimatické podmínky.

Pomocí šesti zakoupených elektrických přímotopů se daří i na začátku a konci sezóny, tedy v relativně chladnějších měsících roku, udržovat přiměřenou teplotu v expozicích.

V prostorách věže byla **vybudována konzervátorská dílna**, která je mimo jiné vybavena samostatnou **jednotkou na destilaci a ohřev vody**. Bylo tak vytvořeno zázemí pro odborné ošetření a péči o sbírkové předměty, která je garantována osobou konzervátorky.

V souvislosti s preventivní konzervací sbírek byly nakoupeny potřebné chemikálie, vhodné balicí papíry a desky, archivní krabice s předepsaným pH, používané jak pro archiválie, tak pro fotofondy, stejně jako speciální folie pro prokládání křehkých předmětů, jako je keramika a sklo. Důležitou pořízenou pomůckou jsou pak folie na okna, zabraňující průniku UV záření, jež je velkým nepřítelem sbírkových předmětů.

Údržbářská dílna byla vybavena **elektrickým náčiním a náradím pro instalaci výstavních prostor, přenášení skel apod.**

Výrazných změn dosáhly i výstavní expozice, které byly dovybaveny příslušným mobiliářem.

Pořízena byla **nová vitrína na prezentaci opony** ze synagogy, **pět nových pultových vitrin, výstavní sokly včetně skleněných kubusů, patnáct nových panelů s bezpečnostními skly**, které muzeum získalo za přispění pana Jindřicha Procházky ze společnosti Sapeli.

Vstupní prostor muzea byl vybaven **novými skříňkami a panely na prezentaci nabídky upomínkových předmětů, zakoupen byl rovněž program na prodej vstupenek.** Nově zde bylo umístěno **závěsné zařízení s panely** prezentujícími polenské památky *in situ* a krátkou historii židovského města.

Vhodným **nábytkem** byla vybavena chodba v zámku, kde jsou ukládány předměty určené k prodeji a která umožňuje opustit výstavní expozici východem do nádvoří.

Všechny prostory včetně chodeb a schodiště byly **vymalovány a pravidelně je prováděna jejich údržba a očista mobiliáře.**

V loňském roce došlo k **rozšíření bezpečnostního zařízení ve věži a doplnění o elektronické protipožární zabezpečení.** Prostor kanceláří i expozice v zámku byly vybaveny klíčovými trezory pro případ nutného přístupu pověřených složek, ať již v případě vloupání, požáru apod.

Na financování některých projektů muzea (jedná se zejména o náročné restaurování a konzervování sbírkových předmětů, zajištění přístrojů na monitoring a regulaci klimatu a výstavní zařízení – vitriny, panely, závěsný program) se kromě zřizovatele (Město Polná) podílely i další subjekty. Část peněz byla získána z grantů Ministerstva kultury ČR, kraje Vysočina a Nadace na záchranu židovských památek. Další prostředky byly získány od soukromých sponzorů a firem (Jindřich Procházka z firmy Sapeli, firma Mívokor, Spolek polského muzea, Klub Za historickou Polnou a další soukromé osoby).

Následující tabulka poskytuje přehled financování preventivní a aktuální konzervace a restaurování v jednotlivých letech:

v roce 2007:

Zdroj finančních prostředků	Částka
<i>Vlastní prostředky</i>	52.945,- Kč
Celkem investováno	52.945,- Kč

v roce 2008:

Zdroj finančních prostředků	Částka
<i>Grantové programy</i>	113.400,- Kč
<i>Sponzorské dary (Spolek polenského muzea)</i>	9.000,- Kč
<i>Vlastní prostředky</i>	44.400,- Kč
Celkem investováno	166.800,- Kč

v roce 2009:

Zdroj finančních prostředků	Částka
<i>Grantové programy MK – VISK 3</i>	32.000,- Kč
<i>Vlastní prostředky</i>	14.000,- Kč
Celkem (muzejní knihovna)	46.000,- Kč
<i>Grantový program MK – ISO D</i>	51.000,- Kč
<i>Vlastní prostředky</i>	50.950,- Kč
Celkem (restaurování textilií Žejdliců)	101.950,- Kč
<i>Grantový progrm MK – ISO D</i>	24.000,- Kč
<i>Sponzorský dar Klubu Za historickou Polnou</i>	20.000,- Kč
<i>Vlastní prostředky</i>	14.158,- Kč
Celkem (odvlhčovače)	58.158,- Kč
Ostatní restaurování dodavatelským způsobem	9.000,- Kč
Materiál /ochranné obaly, speciální papíry, potřeby pro konzervátora/	15.000,- Kč
Celkem	230.108,- Kč

v roce 2010:

Zdroj finančních prostředků	Částka
<i>Vlastní prostředky</i>	<i>11.200,- Kč</i>
<i>Sponzorský dar Spolku polenského muzea</i>	<i>13.000,- Kč</i>
Celkem restaurování dodavatelským způsobem	24.200,- Kč

Celkem v letech 2007 až 2010 bylo investováno z provozních prostředků přidělených zřizovatelem a příspěvků sponzorů do nákupů drobného hmotného majetku **423.738,- Kč, z toho byla částka 196.016,- Kč kryta granty a sponzorskými dary.**

Spektrum činností zaměstnanců polenského muzea je, kromě správy a ochrany sbírek, obohaceno i o výstavní a průvodcovskou činnost, badatelský a tiskový servis a přednáškovou činnost.

Domníváme se, že vynaložená snaha se vyplatila a polenské muzeum doznalo v posledních čtyřech letech výrazně pozitivních změn. Velmi si ceníme spolupráce s Městem Polná, které před čtyřmi lety vzalo muzeum opět "pod svá křídla" a potvrdilo tak pověst historicky i kulturně uvědomělého centra regionu. Nesmírně si vážíme rovněž přízně polenských občanů a děkujeme všem sponzorům a partnerům za výraznou pomoc při realizaci společných cílů.

Věříme, že můžeme ve vzájemné svornosti prohlásit, že osamostatnění polenského muzea bylo správným strategickým rozhodnutím, prospěšným nejen pro muzeum samotné, ale i pro Polnou coby turisticky, kulturně i historicky jedinečnou lokalitu.

Jménem pracovníků Městského muzea:

Marta Vomelová – ředitelka muzea

Alena Vyskočilová – správce depozitáře, konzervátorka

Bc. Ivana Opršalová – správce depozitáře

BcA. Barbora Jarošová – správce depozitáře

Zápis z jednání Muzejní rady konané dne 11. ledna 2011

Přítomni: Mgr. Marie Fišerová, Milada Kislingerová, František Mach, Mgr. Jaroslava Matulová, Ing. Pavel Novák, Jindřich Procházka, Jan Prchal, Josef Smejkal, Miluše Skočdoplová

Omluveni: Alena Klusáčková, Jan Zvoník

Za Městské muzeum přítomni: BcA. Barbora Jarošová, Marta Vomelová

1/ Předložený plán výstav na rok 2011 byl přijat bez připomínek.

2/ Byl předložen návrh na zvýšení vstupného na jeden prohlídkový okruh takto:

Plné vstupné zvýšit z 30,- Kč na 40,- Kč

Vstupné pro děti zvýšit z 15,- Kč na 20,- Kč.

Návrh byl schválen v tomto pozměněném znění. Plné vstupné ve výši 40,- Kč zaplatí účastník, pokud navštíví dva prohlídkové okruhy. Pokud si zakoupí vstupenku na další okruh, bude mu poskytnuta 50 % sleva.

Nadále zůstane zachováno rodinné vstupné, kde je sleva 50 %.

3/ Přítomní byli seznámeni s personální změnou v obsazení pracovního místa správce depozitáře.

Mgr. Jindřich Korner ukončil svůj pracovní poměr k 31. 12. 2010 a od 1. 1. 2011 nastoupila BcA. Barbora Jarošová. Pracovní náplň zůstává nezměněna, nástupkyně splňuje kvalifikační předpoklady, tj. vysokoškolské vzdělání vhodného typu.

4/ Byla předložena výroční zpráva za rok 2009 a 2010. Jako hlavní informace z této zprávy pro MR vyplývá, že pracovníci dodržují veškeré zákonné normy spojené se správou sbírek a inovují pravidelně dle pokynů Ministerstva kultury ČR informace o sbírkách Městského muzea v Polné v centrální evidenci sbírek /CES/. Podmínkou pro jakékoliv grantové řízení je, aby sbírka byla zapsána CES.

Na základě předložených zpráv bylo doporučeno zpracovat informační příspěvek do místního tisku, aby byla veřejnost seznámena s kvalitativními změnami, ke kterým došlo v péči o sbírky i v prezentaci sbírek, to jest ve výstavnictví, jako s výsledkem a přínosem změny zřizovatele pro sbírkový fond Městského muzea v Polné. Příspěvek pro tisk je součástí zápisu.

5/ Diskuse

Ing. Novák vznesl dotaz, který vyplynul z některých obav pracovníků Městského úřadu v Polné, zda po odchodu Mgr. Jindřich Kornera nedojde ke snížení kvality práce v Městském muzeu.

Jako odpověď je možno uvést následující. Všichni pracovníci mají pro svoji práci požadovanou odbornou přípravu i vzdělání. Nejvhodnějším vzděláním pro práci v muzejnictví je v současné době absolvování Opavské univerzity v Opavě nebo Masarykovy univerzity v Brně – obor historie a muzeologie. Vzhledem k tomu, že Mgr. Korner vystudoval jednooborové studium oboru historie na Univerzitě Palackého v Olomouci, nemohl po svém příchodu znatelným způsobem zkvalitnit naše základní poslání, tj. péči o sbírky /ukládání, znalost materiálů, depozitárních podmínek, vedení předepsané agendy/ a jejich zpřístupnění návštěvníkům formou výstav a badatelům formou poskytování vodítek při jejich bádání. Veškeré potřebné znalosti postupně nabýval během práce, kdy jej bylo nutno proškolit v praktické realizaci správy sbírek, zpracovávání agendy, realizaci expozic a výstav, protože všechny tyto znalosti pro práci v muzeu nezbytné se mimo výše uvedených dvou univerzit na našem území nepřednáší. Negativem byla i neznalost regionu a regionální historie. Bohužel, poté, co byl zapracován a seznámil se s regionem, z důvodu výše platového ohodnocení, se rozhodl z Městského muzea v Polné odejít.

V rámci diskuse se hovořilo o přípravě publikace coby součást programu „Zpřístupnění národní kulturní památky – kostela Nanebevzetí Panny Marie v Polné“. Muzeum bylo pověřeno přípravou a zpracováním této publikace, která je nezbytnou podmínkou pro čerpání finančních prostředků z evropských fondů – skupina Jihovýchod.

Přítomní byli informováni o složité situaci ve vytápění objektu věž. Na pracovišti není během zimních měsíců dosaženo předepsané teploty. Vytápění je zastaralé, technicky nevyhovující a s velkou spotřebou, které neodpovídá výstup. Je nezbytně třeba tuto technickou otázku řešit. P. Smejkal z firmy IP Izolace Polná přislíbil, že tepelnou náročnost objektu prověří jejich pracovníci.

Dále bude s Městským muzeem na řešení tohoto problému spolupracovat vlastník objektů, Město Polná.

Zapsala: Marta Vomelová

Milan Šup

Výroční schůze Klubu Za historickou Polnou

Výroční schůze našeho klubu se letos konala 7. dubna v salonu Zámecké restaurace v Polné za mimořádně velké účasti členů a hostů z místních spolků a osobně starosty města Jindřicha Skočdopole.

Před zahájením schůze předsedou klubu MVDr. Ivanem Prokopem zahrálo a zazpívalo příchozím trio hudebníků pod vedením Jana Prchala. Po úvodním slovu předsedy klubu byla jednatelem klubu Janem Prchalem přednesena zpráva o činnosti klubu za uplynulé období, ve které byly podrobně zmíněny veškeré akce, jejichž cílem byla péče o kulturní památky v širokém slova smyslu, přednášky, výstavy, dokumentační a publikační činnost a též průvodcovská činnost, na které se podíleli Jiří Klusáček, Jaromír Procházka a Jan Prchal. V publikační činnosti byl velmi kladně hodnocen přínos webových stránek, otevřených klubem na internetu v únoru roku 2009, které k datu 3. března 2011 navštívilo 16.325 uživatelů, tj. za dobu jejich existence více než 17 návštěvníků denně, jak je uvedeno v Polensku č. 1/2011. Členové klubu byli dále informováni o dalším vydávání sborníku Polensko, které bude od roku 2011, po ukončení vydavatelské činnosti firmy Linda, vydávat Klub Za historickou Polnou; nadále bude sborník redigovat Jan Prchal společně s Filipem Plašilem. Revizor klubu Filip Plašil přednesl a ke schválení doporučil zprávu o hospodaření klubu. Dále členy informoval o změně stanov klubu z roku 1991, schválené MV ČR dne 27. května 2010, které jsou v dostatečném počtu k dispozici členům klubu.

V diskuzi vystoupil starosta města Jindřich Skočdopole, který ocenil práci členů klubu pro město a informoval o záměrech města v péči o památky v roce 2011 a dalších letech, zejména v souvislosti s dokončením nákladné opravy polenského chrámu a zpřístupnění této národní kulturní památky pro potřeby cestovního ruchu ve druhé polovině roku 2012. Dále informoval o třech publikacích, vydaných Sdružením historických sídel Čech, Moravy a Slezska, které jsou k dispozici v Informačním centru na radnici. Jejich obsah tvoří turisticky významnější informace o 14 městech, včetně Polné, majících právo užívat titul „Historické město roku...“.

V diskuzi dále vystoupili ředitelka Městského muzea v Polné Marta Vo-melová, za polenské fotografy Jiří Rathouský, za skauty František Vacek a za seniory Hana Sobotková, kteří kladně hodnotili spolupráci s klubem a jeho členy.

Do programu výroční schůze byla zařazena i debata s letošní jubilantkou Sonjou Sázkavskou o polenské rodině Sázkavských, zejména pak ale o její cestě na „prkna, která znamenají svět“, jejím působení na scéně divadel v Novém Jičíně, Opavě, v Olomouci, kde rovněž působila v rozhlase. Byla členkou známého hereckého studia na Barrandově, od roku 1964 asistentkou režie v dabingovém studiu Čs. televize v Brně a v letech 1965 až 1984 režisérkou dabingu. V roce 2001 byla Sonje Sázkavské udělena cena ARBOmedia Františka Filipovského za celoživotní mimořádnou dabingovou tvorbu. V zajímavé debatě odpověděla na četné dotazy přítomných včetně kritického hodnocení současné úrovně dabingu.

Po oficiálním zakončení schůze připravil člen klubu Ing. Jiří Sázkavský hrou několika lidových písní na akordeon půdu pro následnou volnou diskuzi, které využili především mimopolenští členové klubu.

Upozornění redakce pro čtenáře vlastivědného sborníku Polensko

Jak patrně většina obyvatel města zaregistrovala, v prosinci minulého roku ukončilo svou činnost papírnictví a nakladatelství Linda – Jan Prchal na Husově náměstí. S uvedeným místem bylo spojeno i vydávání vlastivědného čtvrtletníku Polensko. Vzhledem k proběhlým změnám převzal starost o sborník Polensko opět původní vydavatel, Klub Za historickou Polnou.

Bývalé i případné nové zájemce o sborník si dovoluujeme upozornit, že nová čísla periodika jsou k dostání v „novém“ papírnictví Linda v přízemí pošty (dům čp. 48 na Husově náměstí). Polensko je zde zatím k dispozici pouze v omezeném množství. Čtenáře, kteří by měli o Polensko zájem, proto prosíme, aby se nahlásili v papírnictví Linda, případně podali zprávu e-mailovou poštou; Klub Za historickou Polnou pak podle nahlášeného zájmu upraví počet vydávaných výtisků, aby se dostalo na každého potencionálního čtenáře.

Klub Za historickou Polnou si zároveň dovoluje všem dosavadním čtenářům poděkovat za projevenou přízeň a zájem o historii našeho města.